

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фінансів та обліку**

Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему
**«Оптимізація формування та використання
фінансових ресурсів комунальних
підприємств»**

Студентки групи ФФ змл-21
Фрончко Ю. І.
Науковий керівник: к.е.н., доцент
Сидорчук А.А.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Тернопіль-2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Комунальне підприємство та особливості його створення та діяльності.....	6
1.2. Сутність та роль фінансових ресурсів комунальних підприємств.....	10
1.3. Формування та оптимізація фінансових ресурсів комунальних підприємств.....	13
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	19
2.1. Дослідження стану комунальних підприємств України та Волинської області.....	19
2.2. Фінансове забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я.....	23
2.3. Фінансове забезпечення діяльності комунального підприємства «Луцька міська клінічна лікарня».....	27
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	31
3.1. Напрями удосконалення діяльності підприємств комунальної форми власності.....	31
3.2. Оцінювання фінансових ресурсів комунальних підприємств організація контролю за ефективністю їх використання.....	34
3.3. Удосконалення управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств.....	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

На формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання суттєво впливають ряд параметрів, що пов'язані із специфікою його виробничо-господарської діяльності, видом продукції, яка виготовляється, або ж послуг, що надаються. Важливим є також і організаційно-правова форма підприємства. Свої особливості у формуванні та використанні фінансових ресурсів мають і підприємства комунальної форми власності. Вона визначається особливостями їх створення, формуванням майна, що використовується для виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт). Є певна специфіка і у їх управлінні у процесі виробничо-господарської діяльності. Все це вимагає особливого підходу до формування фінансових ресурсів, забезпечення ефективного їх використання, визначення оптимальної величини та структури.

Вагомий внесок у вирішення теоретичних та прикладних питань, що стосуються формування та використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання у цілому та комунальних підприємств зокрема внесли ряд вітчизняних вчених-економістів, серед яких Д. Бізониц, О. Герасимчук, Я. Дропа, Т. Журавльова, Д. Загірняк, О. Кириленко, А. Мельник, А. Нечипоренко, О. Посилкіна, Г. Рак, Г. Слабкий, О. Торзі, М. Шкільняк та інші. Разом з тим, ряд питань потребують подальшого розвитку. До таких можна віднести визначення сутності та значення фінансових ресурсів комунальних підприємств для забезпечення їх ефективної діяльності, визначення оптимальної величини та структури, удосконалення підходів до управління ними, методика оцінки ефективності використання фінансових ресурсів. Все це обумовлює актуальність теми дослідження.

Мета та завдання кваліфікаційної роботи **Метою** дослідження є визначення сутності та значення фінансових ресурсів комунальних підприємств, підходів до формування їх оптимальної величини та структури.

Необхідність реалізації поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних **завдань**:

- дослідження теоретичних аспектів, що стосуються сутності та змісту

фінансових ресурсів комунальних підприємств та визначення їх оптимальної величини і структури;

- вивчення практики формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств;

- розробити рекомендації щодо удосконалення оптимізації формування фінансових ресурсів комунальних підприємств та підвищення ефективності управління ними у процесі виробничо-господарської діяльності.

Об'єкт дослідження виступають фінансові ресурси комунальних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств.

Методологічну основу дослідження складають сукупність наукових методів, серед яких: для визначення економічної суті та змісту фінансових ресурсів використовуються загальнонаукові методи, методи теорія пізнання сутності економічних явищ, методи аналізу і синтезу; для дослідження практики формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств застосовуються методи групування статистичних даних, математичні підходи до розрахунку окремих показників, методи аналізу, порівняння та оцінки перебігу об'єктивних економічних процесів; для обґрунтування пропозицій щодо удосконалення формування фінансових ресурсів застосовувались методи узагальнення отриманої інформації, економічного прогнозування.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчо-нормативні акти по темі дослідження, напрацювання вітчизняних науковців, статистичні дані Міністерств та відомств України, Державного комітету статистики України на його регіональних підрозділів, дані фінансової та статистичної звітності комунальних підприємств.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розвитку теоретичних підходів та практичних аспектів формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств, до основних із яких можна віднести:

- визначення особливості створення та діяльності комунальних підприємств, особливостей формування їх фінансових ресурсів, що дало можливість у подальшому обґрунтувати підходи до визначення їх оптимальної величини;

- дослідження теоретичних аспектів формування фінансових ресурсів комунальних підприємств і на основі цього характеризувати процеси їх оптимізації;

- проведення на основі аналізу статистичних даних оцінки формування фінансових ресурсів комунальних підприємств у цілому та комунальних підприємств, які здійснюють свою діяльність у сфері охорони здоров'я;

- визначення на основі проведеного дослідження конкретних напрямків удосконалення формування фінансових ресурсів комунальних підприємств, зокрема підходів щодо оцінювання їх оптимальної величини, удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємств комунальної форми власності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в дослідженні практики формування фінансових ресурсів комунальних підприємств, аналізі та оцінці формування фінансових ресурсів, визначення основних тенденцій і на основі цього – обґрунтування практичних пропозицій по темі дослідження.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковані тези: «Дискусійні підходи до тлумачення комунальної власності» (Фіскальна політика України в умовах євро інтеграційних процесів: збірн. матер. XXI Всеукр. наук.-практ. конф. студ. і молод. вчених (м. Тернопіль, 24 травня 2024 р.). Т.2. Тернопіль: ЗУНУ, 2024), «Фінансові ресурси комунальних підприємств та їх оптимізація» (Фінансове забезпечення сталого розвитку: збірник наукових праць. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. Вип. 4.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Комунальне підприємство та особливості його створення та діяльності

Функції комунальних підприємства визначаються їх правовим статусом. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність будь-яких суб'єктів господарювання в нашій країні, в тому числі і комунальних, є Господарський та Цивільний кодекси України. Відповідно до ст. 78 «Комунальні унітарні підприємства» Господарського кодексу:

«1. Комунальне унітарне підприємство утворюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління» [6].

Стаття 169 Цивільного кодексу України «Правові форми участі територіальних громад у цивільних відносинах» визначає можливості створення комунальних підприємства наступним образом: «2. Територіальні громади можуть створювати юридичні особи публічного права (комунальні підприємства, спільні комунальні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом» [56].

Існують різні підходи до класифікації підприємств комунальної власності. Переважна більшість науковців підходять до цього із врахуванням способу утворення та формування статутного фонду (корпоративні і унітарні комунальні підприємства). Найбільш прийнятною, на наш погляд, є класифікація в залежності від ролі комунальних підприємств, яку відіграють вони у виконанні покладених на них функцій. У відповідності до цього можна виокремити групу комунальних підприємств, на яких покладено виконання загальноекономічних функцій (наприклад, виготовлення соціально важливої

продукції); виконання окремих функцій виконавчих органів влади (наприклад, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я), здійснюють свою діяльність на відкритих до конкуренції ринках [58].

В основі створення та забезпечення всіх сторін діяльності комунальних підприємства лежить комунальна власність. В економічній літературі сформоване практично однозначне трактування сутності комунальної власності. М. Мамонова при визначенні сутності комунальної власності характеризує її на основі системно-структурного, політекономічного та соціального підходів. На думку автора: «Це дасть можливість органам місцевого самоврядування усвідомлено розробляти документи стратегічного спрямування розвитку комунальної власності як компонента потенціалу громади за такою логікою: «концепція комунальної власності громади → стратегія розвитку комунальної власності громади → програми розвитку кожного складника комунальної власності громади»» [27, с. 223].

О. Мельник та С. Сімакова виходячи із того положення, що комунальна власність є одним із різновидів колективної форми власності, вказують, що: «Комунальну власність варто розглядати саме як одну з економічних форм власності, що розкриває присвоєння територіальними громадами міст, сіл чи селищ певного майна та пов'язані з цим суспільні відносини.» [30, с. 135].

Більш розширено трактується комунальна власність чинним законодавством. Так, стаття 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» вказує: «Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження» [14].

На основі проведеного дослідження можна обґрунтовано стверджувати, що комунальна власність виступає матеріальною основою діяльності територіальних громад різного рівня. Вона може бути сформована декількома способами, основними із яких є:

- передача права державної та суспільної власності у володіння органів місцевого самоврядування;
- формування у результаті комерційної і некомерційної діяльності комунальних підприємств та організацій;
- придбання майна у випадках, передбачених діючим законодавством (наприклад, на основі договорів «купівлі – продажу»).

Об'єктом дослідження вибрано комунальне підприємство, яке здійснює свою діяльність у сфері охорони здоров'я, що робить актуальними питання більш детального висвітлення питань щодо теоретичних та законодавчо-нормативних засад їх створення та діяльності.

Стисло підходить до характеристики сутності та змісту системи охорони здоров'я О. Терзі. Він вказує, що «охорона здоров'я є системою (сукупністю) взаємопов'язаних і взаємозалежних заходів політичного, правового, організаційного, фінансового, соціально-економічного та медичного характеру, які здійснюються органами державної влади та недержавних організацій з метою забезпечення довготривалого активного фізичного і психічного життя людини» [49, с. 49]. При цьому автор приводить не тільки перелік послуг, які надаються в системі охорони здоров'я, але і виділяє сторони, на які покладено їх надання.

Більш розширено характеризує систему охорони здоров'я О. Худоба, вказуючи, що вона представляє собою систему: «політичних, економічних, правових, соціальних, освітніх, науково-дослідних, культурних, медичних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів...» [54, с. 59].

Л. Руснак формулює власне визначення за результатами дослідження правової природи поняття «охорона здоров'я» [43, с. 111].

Діюче законодавство визначає загальний заклад охорони здоров'я як

«багатопрофільний лікарняний заклад, що надає медичну та реабілітаційну допомогу населенню територіальної громади або декількох громад та забезпечує базові напрями стаціонарної медичної допомоги відповідно до переліку, визначеного Кабінетом Міністрів України, стабілізацію стану пацієнта та його маршрутизацію до кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я» [16].

Подібним чином визначають сутність закладу охорони здоров'я як комунального підприємств і «Методичні рекомендації з питань перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства» [31].

Перевагами трансформації системи охорони здоров'я у цілому та окремих закладів охорони здоров'я в комунальні є досить суттєвими, серед яких те, що:

- їх керівникам надається значно більша свобода щодо розпорядження активами конкретного підприємства, фінансами, у формуванні кадрової політики закладу;
- надаються більші можливості щодо оплати праці працівників в межах чинного законодавства;
- впровадження фінансування на підставі складання власного фінансового плану, що забезпечує більшу гнучкість та самостійність в обґрунтування та прийнятті рішень, що стосуються фінансового забезпечення їх діяльності;
- надає право утворювати об'єднання з іншими установами, які мають статус юридичної особи, з метою найбільш оптимального та ефективного використання всіх видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових) членів об'єднання;
- надає право наймати за договорами підряду лікарів (фізичних осіб, підприємців), які мають відповідну ліцензію на здійснення медичної діяльності.

При цьому особливу увагу необхідно приділяти контролю зі сторони як держави, так і органів місцевого самоврядування за діяльністю закладів охорони здоров'я, що обумовлено значним переліком напрямів медичної діяльності, що, у свою чергу, обумовлює особливості підходу стосовно

здійснення всіх видів контролю та нагляду у зазначеній сфері.

1.2. Сутність та роль фінансових ресурсів комунальних підприємств

Фінансово-економічний словник-довідник визначає фінансові ресурси як «грошові кошти, що перебувають у розпорядженні підприємства. До фінансових ресурсів належать усі грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується поза фондами» [50, с. 97].

В економічній літературі по темі дослідження фінансові ресурси не залежно від особливостей діяльності суб'єктів господарювання трактуються не однозначно. Перш за все, їх необхідно поділити на «вузькі» та «широкі».

До перших відноситься визначення, сформульоване О. Малій, який вказує: «Фінансові ресурси відображають сукупність нагромаджень і доходів, які перебувають в розпорядженні підприємства, накопичені в процесі розподілу і перерозподілу виручки та прибутку, акумульовані в цільових джерелах і перетворені у відповідну матеріальну форму, або призначені для здійснення витрат для забезпечення розширеного відтворення» [26, с. 73]. При цьому автор концентрує увагу на проблемах, які виникають у формуванні фінансових ресурсів підприємств в ринкових умовах, особливо – їх фінансування за рахунок власних джерел.

До подібного роду визначень змісту фінансових ресурсів можна віднести їх трактування, які сформулювали А. Машко [28, с. 143], Н. Жмурко [10, с. 146], Д. Сінанович [44, с. 89].

До «вузьких» відносяться визначення, що характеризують фінансові ресурси окремого суб'єкта господарювання. Наприклад, Ю. Русіна на основі проведеного дослідження різних підходів вказує, що «фінансові ресурси – це частина коштів, що були акумульовані під час створення суб'єкта господарювання, надходять на підприємство за результатами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності для реалізації поставлених завдань та виконання зобов'язань» [42, с. 10].

Подібної думки дотримуються Я. Дропа [9, с. 170], Т. Галичанська [3, с.

27].

На основі проведеного дослідження можна виокремити окремі ознаки, що притаманні фінансовим ресурсам і на які необхідно зверну уваги при визначенні їх суті:

- фінансові ресурси як конкретна економічна категорія характеризують відносини власності, які проявляються у тому, що вони завжди комусь належать: або юридичним особам (державі, суб'єкту господарювання), або фізичним особам (населенню);

- в основі формування фінансових ресурсів лежить конкретне джерело створення;

- фінансові ресурси завжди мають певне призначення (напрямок використання);

- не залежно від джерел формування фінансових ресурсів та їх призначення, в основі цих процесів лежить правова база, що виражається у їх регламентуванні відповідними законодавчими та нормативними актами.

Значення фінансових ресурсів та їх співвідношення із іншими видами ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання показано на схемі, що подана на рис. 1.1.

Об'єктом дослідження виступають фінансові ресурси комунальних підприємств. В літературі по темі дослідження сформульовано визначення їх сутності для окремих видів комунальних підприємств. Наприклад, Д. Бізониц за результатами дослідження фінансових ресурсів житлово-комунальних підприємств пропонує «розглядати як цілісну систему організації фінансових відносин, пов'язану з формуванням і використанням фінансових ресурсів на основі відповідних форм, джерел та інструментів її реалізації, з метою створення умов для ефективного функціонування підприємств шляхом вирішення завдань, спрямованих на забезпечення відповідної фінансової стратегії їх розвитку» [1, с. 92]. На думку автора вказане трактування фінансових ресурсів одного із видів комунальних підприємств дозволяє враховувати специфічні риси діяльності таких підприємств, їх призначення та

особливості фінансування виробничо-господарської діяльності у процесі розвитку.

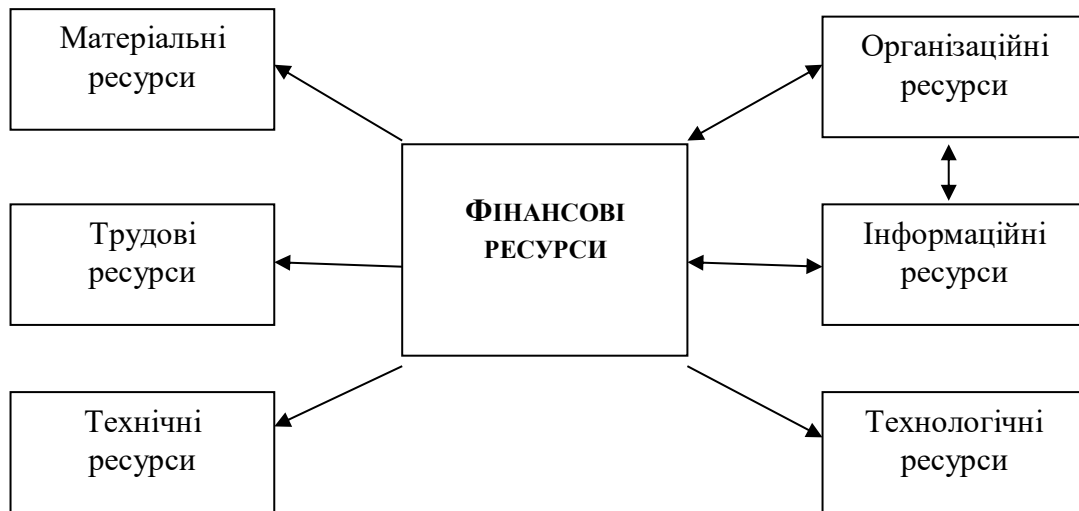

Рис. 1.1. Фінансові ресурси підприємства та їх взаємозв'язок із іншими елементами його економічного потенціалу

Джерело: побудовано автором

Із врахуванням особливостей діяльності закладів охорони здоров'я сформулював бачення сутності та змісту фінансових ресурсів І. Назаренко: «фінансові ресурси в галузі охорони здоров'я – це сукупність коштів, які можуть мати як фондову, так і не фондову форму, формуються за рахунок коштів державного й місцевого бюджетів, підприємств усіх форм власності, організацій і окремих громадян, перебувають у розпорядженні установ охорони здоров'я на правах оперативного управління та використовуються для задоволення потреб суспільства в охороні здоров'я шляхом надання медико-санітарної допомоги й послуг медичного характеру» [34, с. 38].

А. Мельник при формуванні власного твердження щодо фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я керується тим, що вони в основному є комунальними некомерційними підприємствами, вказує: «Фінансові ресурси сучасних закладів охорони здоров'я генеруються надходженням різних видів коштів, цільове використання яких створює вхідні та вихідні фінансові потоки.

Діяльність медичних закладів трансформує фінансові потоки у зворотному напрямку до надання медичних послуг» [29, с. 36].

На відміну від суб'єктів господарювання, які здійснюють свою виробничо-господарську діяльність у виробничій сфері, комунальні підприємства мають свою специфіку. Наприклад, для закладів охорони здоров'я така специфіка визначається особливостями медичних послуг:

- вони не мають матеріального характеру (нематеріальний) хоча і здійснюються із застосуванням конкретних технічних (матеріальних) засобів;
- час створення та надання послуг співпадає і не може бути відтермінований, хоча результати проявляються, як правило, значно пізніше часу надання вказаних послуг;
- надані медичні послуги мають чітко виражене цільове призначення, що проявляється у неможливості їх передання іншим особам;
- у зв'язку із особливою значимістю послуг, які надаються закладами охорони здоров'я для держави у цілому, фінансування їх є соціально важливим і не стосується тільки окремих громадян.

На основі проведеного дослідження можна характеризувати фінансові ресурси комунальних підприємств як сукупність коштів, що формуються у розпорядженні комунального підприємства за рахунок надходження із різних джерел та використовуються для забезпечення їх поточного та довготермінового розвитку.

1.3. Формування та оптимізація фінансових ресурсів комунальних підприємств

Формування фінансових ресурсів комунальних підприємств має відмінності від суб'єктів господарювання, які здійснюють виробничу діяльність, тобто випускають продукцію, що має натурально-речовий зміст. Початкові джерела фінансових ресурсів таких підприємств представляють собою кошти засновників. Вони, як правило, акумулюють у статутному фонді і

використовують на придбання основних та оборотних засобів.

В економічній літературі та законодавчо-нормативних актах, що регламентують функціонування фінансових ресурсів вони поділяються на власні та залучені.

Формування фінансових ресурсів підприємств проходить під впливом багатьох факторів, які, в залежності їх по відношенню до підприємства, можна поділити на внутрішні та зовнішні. Досить розширену класифікацію фінансових ресурсів за джерелами формування проводить А. Нечипоренко [36].

Формування фінансових ресурсів комунальних підприємств, і, особливо – закладів охорони здоров'я, має певні особливості. Перш за все необхідно враховувати їх соціальну значимість. Як справедливо вказує А. Крисоватий «В умовах демократичного суспільства бюджетні пріоритети у фінансовій практиці є результатом суспільного вибору. Тобто це економічно й соціально мотивовані, політично підтримані на рівні представницьких законодавчих органів влади, визначені на альтернативній основі цілі державної діяльності, забезпечені необхідними для їх реалізації бюджетними ресурсами.» [24, с. 18].

Крім того, необхідно враховувати також і той фактор, що сформовані фінансові ресурси лежать в основі фінансового забезпечення їх діяльності закладів охорони здоров'я (комунальних підприємств). Як стверджує О. Посилкіна «під «фінансовим забезпеченням ЗОЗ» слід розуміти принципи, джерела та способи залучення і розподілу фінансових ресурсів у ЗОЗ (сімейного або приватного лікаря), через використання яких забезпечуються охорона, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я громадян.» [38, с. 44].

Аналогічної думки дотримується і Д. Ковалевич [21, с. 143].

Достатність та ефективність фінансового забезпечення закладу охорони здоров'я визначає забезпечує його розвиток у подальшому, успішне виконання покладених соціальних завдань.

Другою особливістю формування фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я є те, що необхідні кошти надходять для їх фінансування за

результатами надання медичних послуг. У Законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» вказано: «Медичні послуги та лікарські засоби, що не включені до програми медичних гарантій, можуть покриватися за рахунок коштів державного бюджету України, передбачених на реалізацію відповідних державних програм та заходів, місцевих бюджетів, медичного страхування, юридичних і фізичних осіб та з інших джерел, не заборонених законодавством» [39].

На основі цього можна обґрунтовано стверджувати, що джерелами фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я, а значить – формування їх фінансових ресурсів виступають: кошти Державного бюджету; кошти місцевих бюджетів; фінансові ресурси, що накопичуються у фондах медичного страхування; кошти юридичних та фізичних осіб як оплата наданих медичних послуг, отримані за тарифами, встановленими у відповідності до діючого законодавства; кошти, отримані з інших джерел, використання яких не заборонених чинним законодавством.

Аналогічним способом формуються фінансові ресурси будь-яких підприємств комунальної форми власності. Це обумовлено тим, що вона є колективною формою власності. Вони знаходяться у власності територіальної громади, яка передає комунальному підприємству майно, що їй належить і яке використовується для забезпечення соціально-економічних потреб громади. Крім того органи місцевого самоврядування (територіальна громада) керує цим майном. З економічної точки зору вони характеризують відносини, пов'язані з окремим майновим комплексом з однієї сторони, і певним суб'єктом господарської діяльності з іншої.

Фінансові ресурси, їх обсяг та структура, складові формування і напрями використання виступають об'єктом системи управління. Одним із найбільш важливих напрямків управління фінансовими ресурсами підприємств, не залежно від їх форми власності та організаційно-правової форми є оптимізація величини та структури фінансових ресурсів.

«Економічний словник» вказує, що: «оптимізація (англ. optimization) –

процес пошуку такого стану системи, за якого забезпечується максимум чи мінімум значень якихось функцій системи (вибір найліпшого варіанта з багатьох можливих)» [12, с. 212].

В економічній літературі при дослідженні фінансових ресурсів, у тому числі і питань, що стосуються оптимізації, їх досить часто ототожнюють із капіталом підприємства. Такої думки дотримується Я. Дропа: «У дослідженні поняття «фінансові ресурси» ми ототожнюємо з поняттям «капітал», оскільки в наукових працях останній тлумачиться як гроші або товар, що вкладені в оборот підприємства з метою отримання прибутку, тобто це частина фінансових ресурсів, яка перебуває в обігу і сприяє генеруванню позитивних фінансових результатів» [9, с. 170]. І на основі цього автор визначає зміст терміну «структура капіталу підприємства»: *«Структура капіталу підприємства – це співвідношення джерел його формування. Вона впливає на основні параметри фінансової діяльності підприємства та її ефективність загалом.»* [9, с. 174].

На основі цього комунальні підприємства повинні орієнтуватись на досягнення оптимальної структури фінансових ресурсів, яка сприятиме забезпечення досягнення необхідного рівня виконання покладених на них соціально-економічних функцій, ефективне використання усіх видів ресурсів, що є у їх розпорядженні, підвищення конкурентоспроможності на ринку послуг, які надаються, досягнення тактичних та стратегічних цілей у цілому.

У результаті оптимізації структури фінансових ресурсів повинна бути сформована їх оптимальна структура, яку О. Гладкова та Т. Свиначенко визначають: «Оптимальна структура досягається шляхом упорядкованого перебору доступних комбінацій джерел фінансування» [5, с. 28]. Автори сформулювали підходи до формування оптимальної структури фінансових ресурсів у процесі управління ними (рис. 1.3).

У цілому оптимізація структури фінансових ресурсів комунальних підприємств можна характеризувати як формування такого співвідношення окремих їх джерел, які забезпечують ефективне виконання покладених на них соціально-економічних завдань.

Рис. 1.3. Послідовність управління структурою фінансових ресурсів підприємства

Джерело: [5, с. 26].

Оцінка рівня оптимізації фінансових ресурсів має оцінюватись на основі

застосування певного критерію (показника). Можна виокремити декілька підходів до визначення такого показника, основними із яких, на нашу думку, будуть:

- оптимізація на основі застосування критерію максимально можливого економічного результату виконання покладених на підприємство функцій;
- оптимізація структури фінансових ресурсів на основі мінімально їх вартості, достатньої для забезпечення виконання покладених соціально-економічних функцій;
- оптимізація на основі застосування критерію ефективного використання усіх видів ресурсів, що є у розпорядженні комунального підприємства (матеріальних, трудових, соціальних тощо).

Процес оптимізації фінансових ресурсів комунальних підприємств повинен бути логічно побудованим на основі виділення та чіткого дотримування певних етапів, серед яких: аналіз складу та структури фінансових ресурсів в динаміці за певний період; оцінка впливу окремих факторів на їх величину та структуру; оптимізація структури на основі обраного критерію; попередня оцінка ефективності сформованої оптимальної структури; реалізація обраної стратегії формування оптимальної структури на практиці; оцінка впливу вибраної структури фінансових ресурсів на соціально-економічні результати діяльності комунального підприємства; узагальнення результатів та використання їх для удосконалення оптимізації фінансових ресурсів.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА СТАНУ ТА АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Дослідження стану комунальних підприємств України та Волинської області

Для аналізу діяльності комунальних підприємств потрібна відповідна інформація. Але досить тяжко знайти необхідну інформацію. Показники діяльності комунальних підприємств на рівні територіальних громад або неповні, або ж взагалі в останні роки не публікуються. Крім того у зв'язку із війною на рівні області не опубліковані статистичні збірники, в яких зводяться показники соціально-економічного розвитку окремих регіонів.

В таблиці 2.1. приведені показники, що характеризують кількість підприємств комунальної власності та їх частка у загальній кількості суб'єктів господарювання країни.

Як свідчать приведені дані, чисельність підприємств комунальної власності зростає нижчими темпами, ніж загальна кількість суб'єктів господарювання у цілому по країні. У результаті таких тенденцій їх частка у цілому по країні у 2019-2021 роках скоротилась з 1,03% до 0,99%.

Дещо інші тенденції у показниках, що характеризують кількість комунальних підприємств у Волинській області. Це обумовлено декількома причинами. Перш за все це стосується того, що у цей період з державної форми власності до комунальної було переведено багато діючих підприємств (наприклад, закладів охорони здоров'я). Крім того для забезпечення соціально-економічних потреб населення на основі комунальної власності було створено багато нових підприємств (наприклад, житлово-комунального господарства у територіальних громадах).

Однією із причин, на нашу думку, є те, що створюються і набувають подальшого розвитку підприємства, які спеціалізуються на наданні нових видів послуги (наприклад, переробка побутових відходів, забезпечення

енергозбереження та зростання ефективності використання різних видів енергії тощо).

Таблиця 2.1

**Кількість комунальних підприємств
та їх частка у загальній кількості суб'єктів господарювання в
Україні та Волинської області у 2019-2021 роках**

Показник	Роки			Відхилення у 2019-2021 роки	
	2019	2020	2021	Од.	%
Україна					
Усього, од.	1350627	1395448	1437009	86382	106,4
У т. ч. комунальні підприємства, од.	13883	14174	14188	305	102,2
Частка комунальних підприємств	1,03	1,02	0,99	-	-0,04
Волинська область¹					
Усього, од.	20288	21159	21933	1645	108,1
У т. ч. комунальні підприємства, од.	207	250	286	79	138,2
Частка комунальних підприємств	1,02	1,18	1,30	-	0,28

Джерело: складено за даними [37, 47].

¹Статистичні дані за 2018-2020 роки

У відповідності до зміни чисельності комунальних підприємств, проходять суттєві зміни і в показниках, що характеризують економічну сторону їх виробничо-господарської діяльності. В статистичних довідниках відсутня інформація, яка б в повному обсязі характеризувала економічну сторону діяльності підприємств комунальної форми власності. Для аналізу показників будемо використовувати показники, що характеризують діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування. У відповідності до КВЕД-2010 [20], ця група частково відображає діяльність комунальних підприємств, у тому числі тих, що здійснюють свою діяльність у сфері житлово-комунального господарства.

Статистичні дані свідчать про зростання показників обсягів реалізації продукції як у цілому по країні, так і Волинській області. Разом з тим темпи

зростання різні. Якщо у цілому по Україні обсяг реалізації продукції у 2019-2021 роках збільшився на 42,1%, то по регіону – всього 1,8% [37, 47].

Фінансові результати діяльності комунальних підприємств (табл. 2.2) у цілому по країні зросли на 68,3%, а по Волинській області скоротились на 54,4%. По регіону зросла також частка підприємств, які у цей же період отримали збитки.

Таблиця 2.2

**Фінансові результати діяльності комунальних підприємств
України та Волинської області у 2019-2021 роках**

Показник	Роки			Відхилення у 2019-2021 роки	
	2019	2020	2021	млн. грн	%
Україна					
Усього, млн.грн	664849,8	303219,3	1119261,7	454411,9	168,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, млн.грн	11446,8	875,3	9477,1	-1969,7	82,8
Волинська область¹					
Усього, млн.грн	5550,6	2589,9	2529,8	-3020,8	45,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, млн.грн	41,1	186,8	-33,4	- 74,5	-

Джерело: складено за даними [37, 47].

¹Статистичні дані за 2018-2020 роки

Якщо у цілому по країні їх фінансові результати скоротились на 17,2%, то по Волинській області комунальні підприємства у 2020 році отримали збитки у сумі 33,4 млн. грн. У значній мірі такі фінансові результати є наслідком незадовільного технічного та технологічного стану комунальних підприємств та підприємств житлово-комунального господарства, що знаходяться у розпорядженні територіальних громад.

Негативні процеси, що відбувались останнім часом у розвитку комунального господарства, в значній мірі обумовлені не достатком фінансових ресурсів для забезпечення їх діяльності. недостатнім фінансовим забезпеченням

їх діяльності. Оскільки підприємства комунального господарства виконують конкретні соціальні завдання, фінансове забезпечення їх діяльності у значній мірі повинне бути покладене на місцеві бюджети.

Показники, що характеризують витрати місцевих бюджетів на фінансування різних напрямків, приводяться у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Видатки місцевих бюджетів України та місцевого бюджету
Волинської області у 2019-2021 роках, млн. грн.**

Показник	Роки			Відхилення у 2019-2021 роки	
	2019	2020	2021	Млн. грн	%
Україна					
Всього видатків, у тому числі	566 255,6	478 109,6	569 470,4	3214,8	100,6
Економічна діяльність	81 854,2	93 926,6	112 360,1	30505,9	137,3
Житлово-комунальне господарство	34 382,0	32 125,9	56 771,5	22389,5	165,1
Охорона здоров'я	89 818,0	50 866,0	33 105,2	-56712,8	36,9
Волинська область					
Всього видатків, у тому числі	14 666,5	11 850,0	13 167,2	-1499,3	89,8
Економічна діяльність	1 648,3	1 968,2	2 026,2	377,9	122,9
Житлово-комунальне господарство	460,1	479,2	562,8	102,7	122,3
Охорона здоров'я	2 024,5	1 038,6	469,4	-1555,1	23,2

Джерело: складено за даними [46].

Як свідчать приведені дані загальна сума видатків у цілому по країні збільшилась на 0,6%, у той час як по Волинській області за цей же період скоротилась на 10,2%. Позитивним є зростання видатків на економічну діяльність та фінансування житлово-комунального господарства. Скорочення видатків на охорону здоров'я обумовлюється у значній мірі тим, що фінансування цих витрат здійснюється за рахунок Державного бюджету.

У значній мірі фінансування витрат на економічну діяльність та житлово-комунальне господарство направляються на формування фінансових ресурсів комунальних підприємств, основним завданням яких є забезпечення соціально-економічних потреб територіальних громад.

2.2. Фінансове забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я

В останні роки суттєво змінились підходи держави щодо удосконалення у процесі розвитку системи охорони здоров'я. В результаті проведених реформ проходять зміни у системі підпорядкування окремих закладів охорони здоров'я що виражається у зміні їх організаційно-правової форм: переважна більшість закладів охорони здоров'я набули статусу комунальних підприємств. Крім того на відміну від попередніх періодів, коли проходило просте скорочення кількості закладів охорони здоров'я (причини – проблеми у фінансуванні , скороченням чисельності населення), в даний час більше уваги приділяється якісним переметам діяльності закладів охорони здоров'я та належному їх фінансовому забезпеченню.

У 2019-2021 роках як у цілому по країні, так і по Волинській області скоротились показники, що характеризують мережу і кадри закладів охорони здоров'я (таблиця 2.4). Особливо це скорочення відчутне у цілому по Україні. Відповідно, скоротилась кількість лікарняних ліжок, лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів (тільки по Україні).

Таблиця 2.4

Мережа і кадри закладів охорони здоров'я України та Волинської області у 2019-2021 роках

Показник	Роки			Відхилення у 2019-2021 роки	
	2019	2020	2021	Абс.	%
1	2	3	4	5	6
Україна					
Кількість лікарняних закладів, тис.од.	1,6	1,6	1,2	-0,4	75,0
Кількість лікарняних ліжок, тис. од.	295	275	245	-50	83,1
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, тис. од.	11,0	11,0	8,2	-2,8	74,6

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6
Кількість лікарів усіх спеціальностей, тис. осіб	185	180	144	-41	77,8

Кількість середнього медичного персоналу, тис. осіб	330	309	261	-69	79,1
Волинська область¹					
Кількість лікарняних закладів, од.	47	43	39	-8	83,0
Кількість лікарняних ліжок, од.	7249	7012	6671	-578	92,0
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, од.	223	227	236	13	105,8
Кількість лікарів усіх спеціальностей, осіб	3917	3971	3852	-65	98,3
Кількість середнього медичного персоналу, осіб	9932	9394	8707	-1225	87,7

Джерело: складено за даними [37, 47].

¹Статистичні дані за 2018-2020 роки

Все це призвело до скорочення лікарів усіх спеціальностей та середнього медичного персоналу. Щоправда темпи зниження цих показників по Волинській області дещо нижчі ніж по країні у цілому.

Переважна більшість закладів охорони здоров'я фінансується із місцевих бюджетів (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

**Джерела фінансування закладів охорони здоров'я
системи МОЗ на 31.12.2021 року**

Регіон	Всього закладів, одиниць	у тому числі			
		лікарні	самостійні амбул. поліклінічні і заклади	стомат. поліклініки	центри екстреної медичної допомоги
Мережа закладів охорони здоров'я					
Україна	2954	1135	1138	152	27
Волинська область	78	36	27	5	1
Мережа закладів охорони здоров'я (місцевий бюджет)					
Україна	2845	1105	1131	152	25
Волинська область	78	36	27	5	1

Джерело: складено за даними [55].

Величина та структура фінансування видатків на охорону здоров'я із місцевих бюджетів приведена у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Видатки бюджетів різних рівнів
на охорону здоров'я у 2019-2021 роках, млн. грн**

Показник	Роки			Відхилення у 2019-2021 роки	
	2019	2020	2021	Абс.	%
Зведений бюджет України					
Всього видатків у тому числі	128 384,6	175 789,7	204 121,8	75737,2	159,0
<i>Поточні видатки у тому числі</i>	<i>116 876,6</i>	<i>160 433,2</i>	<i>189 693,6</i>	<i>72817,0</i>	<i>162,3</i>
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	5 518,7	6 647,0	8 309,6	2790,9	150,6
Використання товарів і послуг	70 365,7	110 379,6	153 202,3	82836,6	217,7
Соціальне забезпечення	2 933,7	3 386,8	3 147,5	213,8	107,3
<i>Капітальні видатки у тому числі</i>	<i>11 508,0</i>	<i>15 356,5</i>	<i>14 428,2</i>	<i>2920,2</i>	<i>125,4</i>
Придбання основного капіталу	2 152,0	3 263,8	4 570,2	2418,2	212,4
Частка у сукупних видатках, %	9,4	11,0	11,1	-	1,7
Державний бюджет України					
Охорона здоров'я у тому числі	38 566,6	124 923,7	171 016,5	132449,9	443,4
Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога	162,2	174,3	252,9	90,7	155,9
Лікарні та санаторно-курортні заклади	8 219,6	7 762,7	14 088,3	5868,7	171,4
Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади	1 703,3	4 215,6	7 363,2	5659,9	432,3
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я	514,5	597,8	881,5	367,0	171,3
Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	27 966,9	112 173,4	148 430,7	120463,8	530,7
Частка у сукупних видатках, %	3,6	9,7	11,5	-	7,9
Місцеві бюджети					
Україна					
Охорона здоров'я	89 818,0	50 866,0	33 014,7	-56803,3	36,8
Частка у сукупних видатках, %	15,9	10,6	5,8	-	-11,1
Волинська область					
Охорона здоров'я	2 024,5	1 038,6	469,4	-1555,1	23,2
Частка у сукупних видатках, %	13,8	8,8	3,6	-	-10,2

Джерело: складено за даними [46].

Ріст видатків на охорону здоров'я Зведеного бюджету України відбувся за рахунок того, що видатки із державного бюджету на охорону здоров'я за цей

же період збільшилися у 4,4 рази а їх частка у сукупних видатках зросла із 3,6% у 2019 році до 11,5% у 2021 році.

У той же час суттєво скоротилися видатки на охорону здоров'я місцевих бюджетів як України у цілому, так і Волинської області зокрема. Відповідно зменшилась і їх частка у витратах відповідних бюджетів: наприклад, Волинської області із 13,8% у 2019 році до 3,6% у 2021 році.

У результаті таких тенденцій щодо фінансування охорони здоров'я змінилась і частка бюджетів різних рівнів у цих витратах, про що свідчать дані, приведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Розподіл видатків на охорону здоров'я

Зведеного бюджету України за видами бюджетів у 2019-2021 роках, %

Вид бюджету	Роки			Відхилення у 2019-2021 роки, %
	2019	2020	2021	
Зведений у тому числі	100,0	100,0	100,0	-
державний	30,0	71,1	83,8	53,8
обласний	36,7	15,2	5,5	-31,2
міст республіканського значення	17,6	6,3	-	-
районний	14,4	5,2	0,02	-14,2
селищні	-	-	-	-
сільські	0,02	0,02	0,5	0,48
ОТГ	1,3	2,2	10,7	9,4

Джерело: складено за даними [46].

Як свідчать приведені у таблиці дані за останні роки кардинально помінялась структура джерел фінансування діяльності закладів охорони здоров'я. Якщо у 2019 році найбільшу частку у видатках на охорону здоров'я займав обласний бюджет, то у 2021 році – державний бюджет: частка державного склала 83,8%, обласного – 5,5% (у 2019 році відповідно 30,0% та 36,7%).

Суттєво скоротилися показники, які характеризують частку районних бюджетів у фінансуванні закладів охорони здоров'я. У протигагу цього зростає

значимість територіальних громад щодо фінансового забезпечення їх діяльності.

На основі проведеного дослідження можна обґрунтовано стверджувати, що в останні роки почало домінувати розуміння того, що є прямий взаємозв'язок між ефективністю функціонування сфери охорони здоров'я та станом державних фінансів, що позитивні результати функціонування національної економіки у значній мірі залежать від належної уваги та відповідного фінансового забезпечення даної сфери і її працівників.

2.3. Формування фінансових ресурсів комунального підприємства «Луцька міська клінічна лікарня»

Об'єктом дослідження вибрано комунальні заклади, що здійснюють свою діяльність у сфері охорони здоров'я, а конкретно – окремі медичні заклади Волинської області та міста Луцька.

Основну частку фінансування медичної сфери регіону здійснює Національна служба здоров'я України. При цьому за основу береться не загальна кількість населення або ж закладів охорони здоров'я, а кількість укладених договорів на медичне обслуговування (таблиця 2.8).

Загальна сума виплат зросла на 111,4%, тобто більше, ніж у 2 рази. Аналогічні тенденції у зміні виплат відмічаються і в оплаті медичних послуг комунальними закладами охорони здоров'я. У той же час виплати приватним закладам охорони здоров'я зросли у 220,5 рази, фізичним особам-підприємцям – у 9,2 рази. Комунальні заклади охорони займають найбільшу частку у фінансуванні закладів охорони здоров'я Волинської області: у 2022 році 98,8% (у 2020 році – 99,9%).

Слід відмітити і те, що у 2018-2020 роках тенденції у фінансуванні закладів охорони здоров'я різної організаційної форми були дещо іншими. Так, фінансування закладів охорони здоров'я Волинської області зросло в 22,9 рази, комунальних підприємств – в 305,5 рази. У той же час приватних закладів охорони здоров'я всього у 2,3 рази [18].

Однією із причин таких змін є те, що якість надання медичних послуг у приватних закладах охорони здоров'я все більше відповідає вимогам НСЗУ. Додаткове фінансування за рахунок бюджетних коштів забезпечує їх технічне переоснащення і на основі цього підвищувати якість послуг щодо охорони здоров'я.

Таблиця 2.8

**Оплата надавачам медичної допомоги
за програмою медичних гарантій Волинської області
зі сторони Національної служби здоров'я України у 2020-2022 роках**

Організаційно-правова форма підприємства	Роки			Відхилення 2020-2022 роки	
	2020	2021	2022	тис. грн	%
Усього, тис.грн	2082592,8	3468539,3	4402065,4	2319466,1	211,4
у тому числі					
комунальна, тис. грн	2079577,2	3457770,2	4349317,4	2269740,2	209,1
приватна (без фізичних осіб-підприємців), тис. грн	118,8	3026,4	26200,8	26082,0	В 220,5 р.
фізичні особи-підприємці, тис. грн	2896,8	7742,7	26547,2	23650,4	В 9,2 р.

Джерело: складено за даними [18].

Комунальне підприємство «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» є комунальним унітарним некомерційним підприємством, яке виконує функції щодо надання усіх видів медичної допомоги у відповідності до діючого законодавства та визначених Статутом.

Важливим для досягнення ефективної діяльності закладу охорони здоров'я є наявність та використання його ліжкового фонду (таблиця 2.9).

Приведені у таблиці дані свідчать про те, що зросли показники, які характеризують ефективність використання ліжкового фонду КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади». Скоротилась кількість днів перебування хворого на ліжку. Такі тенденції є наслідком того, що у 2022 році госпіталізувались переважно хворі із серйозними захворюваннями, які потребують лікування у стаціонарі. Це обумовлено тим, що у 2022 році на лікуванні у медичному закладі перебували воїни, поранені у наслідок бойових

дій. У початкові періоди війни саме комунальні медичні заклади взяли на себе тягар їх лікування у успішно справились із поставленими завданнями.

Таблиця 2.9

Ліжковий фонд КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» та його використання у 2020-2022 роках

Показник	Роки			Відхилення 2020-2022 роки	
	2020	2021	2022	Абс.	Відн., %
Кількість ліжок, фактично розгорнутих та згорнутих на ремонт	645	665	672	27	104,2
Надійшло хворих	18406	21989	23302	4896	126,6
Виписано хворих	17935	21053	22684	4749	126,5
Померло	542	844	618	76	114,0
Проведено хворими ліжко-днів	168191	192778	186416	18225	110,8
Кількість днів перебування хворого на ліжку	9,1	8,8	8,0	-1,1	87,9

Джерело: розраховано автором за даними [17].

Контролю повинні також підлягати і фінансові результати діяльності, і, особливо формування доходів та витрат. В таблиці 2.10 приведено формування та використання фінансових результатів діяльності КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади».

Як свідчать приведені дані доходи від операційної діяльності комунального підприємства за період, що аналізується, зросли майже у 4 рази, що обумовлене різким ростом надходжень від НСЗУ у відповідності до державної програми медичних гарантій. Вони збільшились із 183335,8 тис. грн. у 2020 році, до 697477,3 тис. грн. у 2022 році, тобто зросли у 3,8 рази. У 2022 році не було фінансування за рахунок доходів місцевого бюджету. Разом з тим із бюджету Луцької міської територіальної громади виділено 53916,9 тис. грн. на підтримку комунальних підприємств охорони здоров'я.

Таблиця 2.10

Фінансові результати діяльності

**КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» у
2020-2022 роках, тис. грн.**

Показник	Роки			Відхилення 2020-2022 роки	
	2020	2021	2022	тис. грн	%
Дохід від операційної діяльності, всього	187891,2	370964,4	731004,4		
У тому числі				543113,2	389,1
від основної діяльності у тому числі	183335,8	353246,4	697477,3	514141,5	380,4
коштів медичного обслуговування населення за договорами з НСЗУ	137058,4	341785,2	6 34744,0	497685,6	463,1
дохід з місцевого бюджету – цільове фінансування	44699,9	-	-	-	-
комплексна програма «Здоров'я мешканців Луцької міської територіальної громади» на 2021-23 роки	14945,3	-	-	-	-
фінансова підтримка комунальних підприємств охорони здоров'я Луцької МТГ на 2021-25 роки	-	11109,2	53916,9	42807,7	485,3
Інші надходження	16845,4	17718,0	33527,1	16681,7	199,1
Видатки, всього	239975,1	279735,1	590420,1	350445,0	246,0
Операційні витрати	226263,4	356310,6	547420,8	321157,4	241,9
Адміністративні витрати	13280,7	23424,5	42999,3	29718,6	323,8
Інші витрати від операційної діяльності	431,0	-	-	-	-
Капітальні інвестиції	59408,7	4750,0	116802,3	57393,6	196,6
Фінансовий результат	25356,7	45966,2	68535,4	43178,7	270,3

Джерело: розраховано автором за даними [52].

У витратах найбільшу частку склали операційні витрати, у яких найбільш вагому частку займали витрати на оплату праці.

У цілому діяльність КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» забезпечує досягнення позитивного фінансового результату, величина якого зросла за період, що аналізується у 2,7 рази.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Напрями удосконалення діяльності комунальних підприємств

Ефективне розпорядження комунальною власністю може служити джерелом додаткових фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічних потреб територіальної громади. Необхідність оцінки ролі комунальних підприємств для місцевих органів влади ще більше підсилюється із прийняттям у січні 2018 року Закону «Про приватизацію державного та комунального майна», в результаті чого місцеві органи влади самостійно мають приймати рішення щодо доцільності приватизації окремих об'єктів комунальної власності. В законі вказується, що «Основною метою приватизації є прискорення економічного зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, зменшення частки державної або комунальної власності у структурі економіки України шляхом продажу об'єктів приватизації ефективному приватному власнику» [15].

При визначенні напрямків удосконалення діяльності комунальних підприємств необхідно виходити з того положення, що в практичному аспекті вона є власністю конкретних територіальних громад на майно, що їм належить і яке використовується для задоволення соціально-економічних потреб вказаної громади. Управління комунальними підприємствами, їх майном здійснюється відповідними органами місцевого самоврядування. При цьому необхідно враховувати, що поняття «комунальне підприємство» є більш вузьким, ніж поняття «комунальна власність». Це твердження ґрунтується на тому, що лише певна частина комунальної власності (або майна) може спрямовуватись на створення комунальних підприємств. Комунальне підприємство виступає одним із джерел формування фінансових ресурсів територіальних громад, формуючи певну частку дохідної частини місцевих бюджетів. З іншого боку це

призводить до додаткових витрат, що обумовлено спрямуванням певної частини комунальної власності на створення та забезпечення діяльності такого суб'єкта господарювання, що зменшує можливості територіальної громади по фінансуванню інших потреб населення.

В економічній літературі сформульовано чітке бачення того, що ефективно функціонуючі комунальні підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні добробуту територіальної громади [2, с. 97]. Ключовим завданням комунальних підприємств є надання якісних соціально-економічних послуг жителям відповідних територіальних громад.

Комунальні підприємства відіграють важливу роль та значення у діяльності певних муніципальних об'єднань зарубіжних країн, оскільки вони:

- створюють стабільні та якісні робочі місця для членів громади;
- підвищують місцеву економічну стабільність, зменшуючи залежність громади від приватного бізнесу, а на засадах партнерства – суттєво сприяють його розвитку;
- сприяють забезпеченню товарами та надання якісних послуг в необхідних обсягах у важкодоступних та віддалених місцевостях, які в силу цих факторів не цікавлять приватний бізнес;
- за рахунок фінансування із місцевого бюджету надають товари та послуги місцевим жителям нижчої вартості та за менших тарифів, ніж у інших бізнесових структур;
- дають можливість генерувати доходи із нових джерел, у подальшому використовувати їх на покриття поточних та капітальних видатків громади;
- в силу того, що комунальні підприємства створюються на основі використання комунального майна, діяльність є підзвітною органам місцевого самоврядування, більш прозорою для контролю, ніж діяльність інших суб'єктів господарювання.

Можна сформулювати ряд напрямків, на яких треба сконцентруватись для удосконалення діяльності комунальних підприємств, серед яких основними, на нашу думку, будуть:

1. Забезпечення розширення діяльності комунальних підприємств за рахунок нових видів діяльності (наприклад, пов'язані із реалізації ефективного енергозбереження) і на основі цього збільшення надходжень до місцевих бюджетів за рахунок сплати додаткових обсягів податку на прибуток, рентної плати за спеціальне використання певних видів ресурсів;

2. Збільшення обсягів виробничо-господарської діяльності комунальних підприємств сприяє зростанню зайнятості населення відповідної територіальної громади. У той же час будуть зростати і доходи місцевих бюджетів за рахунок перерахування до них податку на доходи фізичних осіб із заробітної плати працівників комунальної сфери та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Крім того доходи, які отримують працівники, забезпечують відчутне зростання купівельної спроможності населення конкретного адміністративно-територіального об'єднання;

3. У процесі фінансового забезпечення діяльності комунальних підприємств необхідно враховувати специфіку їх діяльності. Наприклад, фінансування діяльності підприємств житлово-комунального господарства більше уваги необхідно приділяти їх технічному та технологічному розвитку, досягненню високої економічної ефективності їх діяльності. Дещо інший підхід має бути до фінансування комунальних підприємств, що здійснюють діяльність у сфері охорони здоров'я. Як свідчать дані, приведені у розділі 2 даної роботи, переважна частина видатків фінансується за рахунок коштів, що надходять із бюджетів вищого рівня;

4. Збільшення фінансових ресурсів комунальних підприємств можливе за рахунок розширення асортименту послуг, що можливе і на основі партнерства із приватним бізнесом на засадах рівноправності, прозорості та самоокупності.

Одним із напрямків забезпечення зростання фінансових ресурсів комунальних підприємств є створення спільних комунальних підприємств, що передбачено Законом України «Про співробітництво територіальних громад». Цим законом визначені форми здійснення такого співробітництва, у тому числі за рахунок «3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва

підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, об'єктів інфраструктури» [40]. Закон передбачає досить широкий спектр створення спільних комунальних підприємств, успішне функціонування яких дасть можливість не тільки поєднати інколи досить обмежені фінансові ресурси територіальних громад, забезпечити успішне виконання важливих для них соціально-економічних проектів, але забезпечить нарощування фінансових ресурсів у майбутньому. Але для цього потрібно декілька умов, головною із яких є наявність та чітке розуміння спільних інтересів зі сторони керівних органів громад та зацікавленість у реалізації такого співробітництва усіх її членів.

Удосконалення діяльності підприємств комунальної форми власності вимагає комплексного підходу та співпраці між місцевими органами влади, підприємствами та іншими зацікавленими сторонами. На основі застосування такого підходу можна досягнути стійного та ефективного функціонування комунальних підприємств, повного виконання покладених на них соціально-економічних функцій. Формування в необхідних обсягах фінансових ресурсів у розпорядженні комунальних підприємств включає процес залучення та інвестування коштів для розвитку, підтримки та розширення їх інфраструктури та діяльності. Визначення джерел формування фінансових ресурсів на практиці можуть відрізнятися у залежності від типу комунального підприємства, особливостей продукції (послуг) які виготовляються (надаються) ним, законодавчо-нормативним регулюванням його діяльності, станом та перспективами розвитку.

3.2. Оцінка ефективності використання та контроль за фінансовими ресурсами комунальних підприємств

У процесі оцінки ефективності формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств доцільно проводити оцінку результативності окремо за джерелами їх формування та напрямками їх використання у процесі діяльності комунальних підприємств. Одним із

напрямків такої оцінки має бути оцінка їх впливу на формування доходів громади, на основі використання майна якої здійснює виробничо-господарську діяльність комунальне підприємство.

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів комунальних підприємств, забезпечення достовірності отриманих результатів доцільно, на нашу думку, виділити ресурси від інвестиційної та фінансової діяльності (залучення фінансування із зовнішніх джерел).

При розрахунку конкретних показників ефективності доцільно, на нашу думку, орієнтуватись на загальноприйняті підходи щодо її розрахунку. З цієї точки зору ефективність використання фінансових ресурсів можна характеризувати шляхом співставлення отриманого суб'єктом господарювання доходу із сумою фінансових ресурсів, що використовувались у процесі виробничо-господарської діяльності. На думку К. Назарової та М. Неживої найбільш загальним показником, що характеризує ефективність використання фінансових ресурсів є показник «ресурсовіддачі» [35, с. 219].

При визначенні економічної ефективності діяльності комунальних підприємств, визначення на основі цього оптимальної величини фінансових ресурсів, необхідно враховувати ряд особливостей розрахунку вказаних показників, що визначаються в основному особливостями формування фінансових ресурсів. До таких особливостей можна віднести те, що в основі створення комунальних підприємств лежить комунальна власність, яка передається їм для виконання певних соціально-економічних завдань; у разі недостатності власних фінансових ресурсів для забезпечення діяльності комунальних підприємств використовуються бюджетні кошти, які надходять до них у вигляді дотацій; комунальні підприємства можуть залучати для фінансування власної діяльності інвестиційні ресурси а також фінансування із інших зовнішніх джерел (наприклад, комерційні кредити).

Таким чином оцінку ефективності використання фінансових ресурсів комунальних підприємств можна проводити за формулою:

$$K_{kn} = \frac{(A_{kn} + Z_{kn} + \Pi_{kn})}{(\Phi_6 + \Phi_0 + \Phi_3)} \quad (2)$$

де: K_{kn} – коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів;
 A_{kn} – амортизаційні відрахування;
 Z_{kn} – заробітна плата працівників комунального підприємства;
 Π_{kn} – прибуток, отриманий комунальним підприємством;
 Φ_6 – вартість майна комунального підприємства;
 Φ_0 – загальна сума фінансування діяльності комунального підприємства за рахунок дотацій із бюджетів різних рівнів;
 Φ_3 – залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел у тому числі – від інвесторів.

Певні проблеми виникають при визначенні економічної ефективності комунальних підприємств, що здійснюють свою діяльність у сфері охорони здоров'я. Це обумовлено тим, що загальний ефект діяльності комунальних закладів охорони здоров'я дуже різноплановий і включає до свого складу медичний, соціальний та економічний ефект. При цьому на досягнення кожного із цих видів ефекту витрачаються фінансові ресурси, що формуються із різних джерел у розпорядженні закладу охорони здоров'я.

Необхідно враховувати і те, що всі види ефекту використання фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я мають різні форми прояву та різні одиниці виміру, які проблематично (або ж неможливо) звести до одного вимірника. У якості такого найбільш оптимально та наглядно використовувати вартісні показники.

Крім того економічний ефект діяльності комунальних закладів охорони здоров'я може проявлятися в інших сферах економічної діяльності, наприклад в тих, в яких здійснюють трудову діяльність їх пацієнти. При цьому цей економічний ефект може мати відстрочений характер, тобто проявляється на протязі тривалого періоду (або ж зовсім не проявляється).

У відповідності до цього економічну ефективність використання фінансових ресурсів комунальних закладів охорони здоров'я можна розраховувати за формулою:

$$K_{\text{зоз}} = \frac{\square_n(C_e + M_e + E_e)}{(\Phi_M + \Phi_{\text{б}} + \Phi_{\text{нсоз}})} \quad (3)$$

де: $K_{\text{зоз}}$ – коефіцієнт економічної ефективності діяльності комунального закладу охорони здоров'я;

C_e – експертна оцінка соціальної ефективності діяльності закладу охорони здоров'я у розрахунку на одного пацієнта;

M_e – експертна оцінка медичної ефективності діяльності закладу охорони здоров'я у розрахунку на одного пацієнта;

E_e – експертна оцінка медичної ефективності діяльності закладу охорони здоров'я у розрахунку на одного пацієнта;

$N_{\text{п}}$ – середня кількість пацієнтів закладу охорони здоров'я за плановий (звітний) період;

Φ_M – вартість майна закладу охорони здоров'я;

$\Phi_{\text{б}}$ – фінансування діяльності закладу охорони здоров'я за рахунок місцевого бюджету;

$\Phi_{\text{нсоз}}$ – фінансування закладу охорони здоров'я Національною службою охорони здоров'я.

При розрахунку економічної ефективності використання фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я основні труднощі обумовлені визначенням соціального, медичного та економічного ефекту. У процесі експертної оцінки соціального ефекту до уваги повинні братись середня показники, що характеризують соціальні виплати на одного жителя громади із врахуванням терміну їх перебування у закладі охорони здоров'я. Медична ефективність визначається на основі скорочення середньої кількості днів перебування хворого на ліжку та вартості одного дня такого перебування. При визначенні експертами економічної ефективності до уваги необхідно брати вартість одного дня тимчасової втрати працездатності та скорочення кількості таких днів у

розрахунку на одного жителя громади. Вказані показники беруться як середньостатистичні по пацієнтах закладу охорони здоров'я і, зрозуміло, будуть мати певну похибку.

Одним із елементів забезпечення ефективності формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств є організації дієвого контролю. Контроль зі сторони держави за цими процесами покладено на Державну аудиторську службу України та її регіональні підрозділи, діяльність яких регламентується відповідними законодавчо-нормативними актами. Крім того, діяльність окремих комунальних закладів проводиться додатково іншими службами. наприклад, фінансова діяльність комунальних закладів охорони здоров'я проводиться Національною службою охорони здоров'я.

На нашу думку необхідно більше приділяти уваги контролю формування та ефективності використання фінансових ресурсів зі сторони жителів відповідної громади. Місцеві органи влади є лише розпорядниками фінансових ресурсів, які, по суті, належать жителям громади. Інакше кажучи власники ресурсів мають право та повинні контролювати все етапи їх створення та використання.

Із врахуванням цього положення територіальна громада повинна розробити свій власний план формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств, установ, організацій, виходячи із потреб населення вказаної громади, досягнутого рівня соціально-економічного стану адміністративно-територіальної одиниці та належним чином обґрунтованих та затверджених планів соціально-економічного розвитку.

Для забезпечення ефективного та дієвого контролю потрібна відповідна інформація, якою може скористуватись кожен із жителів громади. В основі цього може лежати розроблений та затверджений макет інформаційної бази контролю фінансової діяльності комунальних підприємств територіальної громади. Кожне комунальне підприємство має оприлюднювати інформацію планову та фактичну інформацію про:

- 1) доходи, формування яких відбувається завдяки оплаті жителями громади послуг за встановленими тарифами;
- 2) видатки у розрізі статей ;
- 3) показники, що характеризують обсяг наданих послуг (у натуральних та вартісних показниках);
- 4) кількість створених робочих місць та їх зайнятість;
- 5) посадові оклади працівників комунального підприємства та умови преміювання;
- 6) рентабельність усіх видів діяльності та напрями використання прибутку.

Контролювати достовірність інформації про доходи можуть самі платники податків – мешканці громади та юридичні особи і підприємці, оскільки кожному з них достеменно відомо, скільки коштів він заплатив. В першу чергу, мова йде про юридичних осіб, які серед інших податків сплачують також податок із зарплати найманих працівників.

3.3. Удосконалення управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств

Для забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами, визначення їх оптимальної величини та структури доцільно розробити та реалізувати на практиці фінансову стратегію комунального підприємства, основними завданнями якої є визначення методів формування успішної стратегії управління фінансовими ресурсами; обґрунтування фінансових вигідних зв'язків із бюджетами різних рівнів, суб'єктами господарювання, тощо; забезпечення в достатніх обсягах фінансовими ресурсами всіх видів діяльності комунального підприємства; розробка відповідних методів, направлених на реалізацію вибраної стратегії.

Процес формування фінансової стратегії – це основа фінансового планування, яка є складовою загальної стратегії розвитку та має координуватись з цілями та напрямками останньої.

Схема формування фінансової стратегії комунального підприємства повинна включати, на нашу думку, наступні етапи:

- 1) характеристика сфери діяльності та визначення її специфічних рис, які будуть впливати на формування фінансової стратегії;
- 2) визначення стратегічних цілей розвитку комунального підприємства та обґрунтування можливостей їх досягнення виходячи, у тому числі ресурсне;
- 3) визначення критеріїв, за якими буде проводитись відбір найбільш оптимального варіанту стратегії;
- 4) вибір на основі визначеного критерію варіанту фінансової стратегії та його обґрунтування;
- 6) обговорення (у тому числі жителями територіальної громади), внесення на основі цього необхідних коректив та затвердження фінансової стратегії;
- 7) організація дієвого контролю за реалізацією фінансової стратегії та внесення у процесі реалізації необхідних коректив, які виникають у результаті виявлених недоліків або ж змін у зовнішньому по відношенні до комунального підприємства у соціально-економічному середовищі та .

Модель реалізації фінансової стратегії комунального підприємства представляє собою певну систему, яка включає до свого складу взаємозв'язані блоки, реалізація яких вимагає певної послідовності (рис. 3.1).

На основі приведеної схеми можна виокремити етапи формування фінансової стратегії комунального підприємства.

На першому етапі визначається термін розробки та реалізації стратегії, який залежить від багатьох факторів, основними із яких будуть значимість завдань розвитку підприємства, наявність всіх видів ресурсів (у першу чергу фінансових), можливості тощо.

Основним змістом другого етапу формування фінансової стратегії комунального підприємства є дослідження зовнішнього по відношенню до його фінансового середовища, його оцінка щодо залучення додаткових фінансових ресурсів.

Рис. 3.1. Схема формування фінансової стратегії комунального підприємства

Джерело: побудовано автором

На третьому етапі визначаються та обґрунтовуються цілі реалізації

фінансової стратегії. До таких цілей можна віднести техніко-технологічний розвиток підприємства, соціально-економічний розвиток територіальної громади, ефективне використання фінансових ресурсів тощо.

У процесі реалізації четвертого етапу проходить деталізація цільових показників фінансової стратегії, у процесі чого визначаються економічно обґрунтовані темпи зростання власних фінансових ресурсів, які сформовані із власних джерел; показники зростання рентабельності виробничо-господарської діяльності, рентабельності використання окремих видів ресурсів та активів підприємства у цілому; показники платоспроможності та ліквідності підприємства; оцінка допустимого рівня фінансових ризиків. Кількість показників та рівень їх деталізації визначається із врахуванням може уточнюватись у залежності від конкретної соціально-економічної ситуації.

На п'ятому етапі визначаються основні параметри фінансової діяльності, спрямованої на реалізації фінансової стратегії комунального підприємства, яка представляє собою форму її реалізації розрізі найважливіших напрямків виробничо-господарської діяльності на всіх її стадіях.

Шостим етапом розробки та реалізації фінансової стратегії комунального підприємства є визначення фінансового механізму. Основним завданням цього етапу є обґрунтування розробка системи організаційних та економічних важелів практичного втілення обраної стратегії. Обов'язковою умовою є накопичення та використання необхідної інформації, в основі чого лежить застосування ефективної системи збирання, обробки, використання та зберігання інформації, створення умов для ефективного її використання, узагальнення результатів її обробки та складання відповідних звітів.

На сьомому етапі проходить визначення результатів фінансової стратегії, оцінка ефективності її реалізації. Змістом цього етапу визначення впливу на загальну стратегію розвитку підприємства, оцінка впливу зовнішніх факторів на реалізацію фінансової стратегії; вплив на зміну внутрішніх факторів діяльності суб'єкта господарювання у тому числі – оптимізація ризиків у діяльності; оцінка загальної ефективності реалізації фінансової стратегії як для

комунального підприємства, так і для територіальної громади у цілому.

На заключному етапі розробки фінансової стратегії комунального підприємства здійснюється оцінка можливості її досягнення поставлених цілей при впливі на реалізацію обраного варіанта стратегії певних обмежень. До таких можна віднести відповідність обраного варіанту стратегії загальній стратегії розвитку територіальної громади, відповідність фінансової стратегії фінансовим можливостям місцевого бюджету, прогнозними значенням показникам соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці, прогнозним змінам підприємницького середовища тощо.

Фінансова стратегія комунального підприємства повинна розроблятися як невід'ємна частина загальної стратегії розвитку суб'єкта господарювання, яка включає до свого складу стратегії виробничого, маркетингового та фінансового розвитку комунального підприємства. При цьому вони повинні узгоджуватись і доповнювати одна одну, тобто складати комплексну стратегію розвитку.

Реалії сьогодення такі, що переважна більшість комунальних підприємств є або малоприбутковими, або ж збитковими. Причиною цього є їх низький технічний та технологічний розвиток, що потребує додаткових фінансових ресурсів; існуючі тарифи на житлово-комунальні послуги не покривають витрат; низька платоспроможність населення. Із врахуванням цього фінансова стратегія повинна забезпечувати не тільки раціональне використання власних коштів, але і раціональне та ефективне використання бюджетних коштів, що залучаються для покриття їх потреб.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств, визначення їх оптимальної величини та структури можна зробити певні висновки та сформулювати обґрунтовані пропозиції.

1. Комунальні підприємства є основою для задоволення як матеріальних, так і духовних потреб членів відповідної територіальної громади. Вони утворюються на базі комунальної власності, яка може бути сформована декількома способами, серед яких передача права державної та суспільної власності у володіння органів місцевого самоврядування; формування у результаті комерційної і некомерційної діяльності комунальних підприємств та організацій; придбання майна у випадках, передбачених діючим законодавством (наприклад, на основі договорів «купівлі – продажу»).

2. На основі проведеного дослідження можна характеризувати фінансові ресурси комунальних підприємств як сукупність коштів, що формуються у розпорядженні комунального підприємства за рахунок надходження із різних джерел та використовуються для забезпечення їх поточного та довготермінового розвитку. Оптимізація структури фінансових ресурсів комунальних підприємств представляє собою формування такого співвідношення окремих їх джерел, які забезпечують ефективне виконання покладених на них соціально-економічних завдань. При цьому оптимізація фінансових ресурсів будь-якого суб'єкта господарювання повинна проходити за певним критерієм.

3. Чисельність підприємств комунальної власності зростає нижчими темпами, ніж загальна кількість суб'єктів господарювання у цілому по країні. У результаті таких тенденцій їх частка у цілому по країні у 2019-2021 роках скоротилась з 1,03% до 0,99%. У Волинській області загальна кількість суб'єктів господарювання за цей же період зросла на 8,1%, то кількість підприємств комунальної форми власності збільшилась на 38,2%. У результаті таких тенденцій їх частка зросла з 1,02% у 2018 році до 1,30% у 2020 році. Такі

зміни обумовлені декількома причинами, серед яких та, що у цей період з державної форми власності до комунальної було переведено багато діючих підприємств (наприклад, закладів охорони здоров'я).

4. Об'єктом дослідження вибрано комунальне підприємство, що здійснює свою діяльність в галузі охорони здоров'я. За останні роки суттєво помінялась структура джерел фінансування діяльності закладів охорони здоров'я. Якщо у 2019 році найбільшу частку у видатках на охорону здоров'я займав обласний бюджет, то у 2021 році – державний бюджет: частка державного складала 83,8%, обласного – 5,5% (у 2019 році відповідно 30,0% та 36,7%). Суттєво скоротились показники, які характеризують частку районних бюджетів у фінансуванні закладів охорони здоров'я. Разом з тим зросла значимість територіальних громад у фінансовому забезпеченні їх діяльності.

5. Змінились показники, що характеризують фінансові результати діяльності комунального підприємства «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади». Доходи від операційної діяльності комунального підприємства за період, що аналізується, зросли майже у 4 рази, що обумовлене різким ростом надходжень від НСЗУ у відповідності до державної програми медичних гарантій. Вони збільшились із 183335,8 тис. грн. у 2020 році, до 697477,3 тис. грн. у 2022 році, тобто зросли у 3,8 рази. У 2022 році не було фінансування за рахунок доходів місцевого бюджету. Разом з тим із бюджету Луцької міської територіальної громади виділено 53916,9 тис. грн. на підтримку комунальних підприємств охорони здоров'я. У цілому діяльність комунального підприємства «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» забезпечує досягнення позитивного фінансового результату, величина якого зросла за період, що аналізується у 2,7 рази і склала у 2022 році 68535,4 тис. грн. (у 2020 році - 25356,7 тис. грн). Формування позитивного фінансового результату є свідченням того, що комунальне підприємство має достатню фінансову базу для розвитку.

6. При визначенні напрямків удосконалення діяльності комунальних підприємств необхідно виходити з того положення, що в практичному аспекті

вона є власністю конкретних територіальних громад на майно, що їм належить і яке використовується для задоволення соціально-економічних потреб вказаної громади. Управління комунальними підприємствами, їх майном здійснюється відповідними органами місцевого самоврядування.

7. Поліпшення фінансування підприємств комунальної форми власності вимагає комплексного підходу та співпраці між місцевими органами влади, підприємствами та іншими зацікавленими сторонами. На основі застосування такого підходу можна досягнути стійного та ефективного функціонування комунальних підприємств, повного виконання покладених на них соціально-економічних функцій.

8. В роботі сформульовані пропозиції щодо удосконалення формування та використання фінансових ресурсів комунальних підприємств, забезпечення їх оптимальної величини та структури. Запропонована методика оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, яка ґрунтується на загальноприйнятих підходах до визначення економічної ефективності діяльності суб'єктів господарювання із врахуванням специфіки діяльності комунальних підприємств. Сформульовані пропозиції щодо удосконалення контролю формування та ефективності використання фінансових ресурсів. Визначені підходи та сформульовані пропозиції по розробці фінансової стратегії управління фінансовими ресурсами комунального підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізонич Д., В. Фінансові ресурси підприємств житлово-комунального господарства в умовах децентралізації сучасної України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 11. С. 90-97.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2021_11_17
2. Вінник О. М. Господарське право: навч. посібник. К.: Правова єдність, 2009. 766 с. URL: http://www.big-lib.com/book/42_Gospodarske_pravo
3. Галачинська Т., Т.Рзаєва, Г.Рзаєв Фінансові ресурси підприємства: теоретичні підходи та напрями аналізу. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 3. С. 25-28.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_3_7
4. Герасимчук О. В. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний простір*. 2020. № 153. С. 40-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2020_153_9
5. Гладкова О. В., Свиначенко Т.І. Оптимізація структури фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2019. № 4. С. 22-29.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_4_5
6. Господарський кодекс України. Ст. 78 від 16.01.2003 № 436-IV. Електронний ресурс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
7. Гриценко Л. Л., Деркач Л.С. Дослідження формування та використання фінансових ресурсів корпоративного підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2021. № 2. С. 79-87.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2021_2_12
8. Дачій О. І., Черняєва О.О., Тубулець І.І. Фінансові ресурси як об'єктивний обмежувач масштабів державного регулювання економіки та соціальної сфери. *Агросвіт*. 2021. № 7-8. С. 31-35.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2021_7-8_7

9. Дропа Я.Б. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2016. № 12. С. 169-175. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_12_28
10. Жмурко Н. В., Кубрак О.В. Еволюція становлення та розвитку поняття "фінансові ресурси" держави. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 4. С. 144-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2020_4_27
11. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 42-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2020_3_10
12. Завадський Е.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник / Київ, Кондор, 2006 р.
13. Загірняк Д. М., Глухова В.І., Кравченко Х.В. Діяльність комунальних підприємств і їх фінансове забезпечення в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_1_14
14. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Закон України «Про приватизацію державного та комунального майна» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
16. Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
17. Звіт комунального підприємства «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» за 2020-2022 роки
18. Звіт Національної служби здоров'я України за 2019-2021 роки. URL: <https://ukc.gov.ua/knowledge/ofitsijnyj-sajt-natsionalnoyi-sluzhby-zdorov-ya-ukrayiny/>
19. Качула С. В. Капіталізація комунальних підприємств як засіб зниження навантаження на місцеві бюджети. *Ефективна економіка*. 2023. № 10. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_10_6

20. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-2010) / URL:https://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html
21. Ковалевич Д. А. Фінансове забезпечення закладів охорони здоров'я в умовах реформування. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 138-148. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2021_2_12
22. Козинець І. Г. Співвідношення понять "фінанси" та "фінансові ресурси". / І. Г. Козинець, С. С. Берднік // *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 112-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2021_3_22
23. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я України. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249626689>
24. Крисоватий А. І. Деонтологія суспільного вибору в публічних фінансах. *Фінанси України*. 2023. № 11. С. 11-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2023_11_4
25. Курило Т. М. Правові аспекти реорганізації закладів охорони здоров'я в комунальні некомерційні підприємства. *Ліки України*. 2014. № 2. С. 43-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/likukr_2014_2_11
26. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 2. С. 71-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2016_2_12
27. Мамонова В. В. Комунальна власність як компонент потенціалу громади: методологічна ідентифікація поняття. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2023. № 8. С. 218-224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2023_8_29
28. Машко А. І. Фінансові ресурси: теоретичний дискурс. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 3. С. 142-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2017_3_32
29. Мельник А. О. Мотиваційна складова розвитку організаційної

культури закладів охорони здоров'я. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 280-289.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2021_6_1_35

30. Мельник О. Г., Сімакова С.І. Комунальна власність як матеріальна основа для добробуту територіальної громади в умовах сталого регіонального розвитку в Україні. *Право та державне управління*. 2019. № 1(2). С. 134-139.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2019_1\(2\)__24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2019_1(2)__24)

31. Методичні рекомендації з питань перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства. *Практикуючий лікар*. 2017. т. 6, № 2. С. 67-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PraktLik_2017_6_2_15

32. Міністерство охорони здоров'я України Методичні рекомендації з питань перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства (14.04.2017 р. № 9). *Медичне право*. 2017. № 2. С. 148-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/medpr_2017_2_18

33. Місцеві фінанси : підруч. за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

34. Назаренко І. Ф. Фінансові ресурси охорони здоров'я в сучасних умовах ринкових трансформацій. *Наукові праці НДФІ*. 2008. Вип. 2. С. 34-43.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2008_2_6

35. Назарова К. О. Аналіз та контроль ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. / К. О. Назарова, М. О. Нежива // *Бізнес Інформ*. 2017. № 5. С. 216-220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_5_37

36. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А.О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_61

37. Офіційний сайт Департаменту фінансів Волинської обласної державної адміністрації. URL: <http://www.finance.voladm.gov.ua/articles/id-1464/>

38. Посилкіна О. В. Актуальні проблеми фінансового забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я в Україні в умовах їх реформування. / О. В. Посилкіна, О. В. Гладкова // *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2021. Т. 32(71), № 2. С. 43-49. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2021_32\(71\)_2_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2021_32(71)_2_9)

39. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-vIII / Верховна Рада України. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

40. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-18. Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 13 грудня 2022 року N 2849-IX, від 12 січня 2023 року N 2867-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141508?an=1>

41. Рак Г. В. Організаційно-методичне забезпечення процедури зовнішнього контролю використання фінансових ресурсів бюджетних установ в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 14(2). С. 88-93. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14(2)_20)

42. Русіна Ю. О., Русин О.В. Шляхи формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємств. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2019. № 11(2). С. 9-13. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2019_11\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2019_11(2)_3)

43. Руснак Л. М. Правова природа поняття "охорона здоров'я". *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 1. С. 109-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2019_1_23

44. Сінанович Д. Е. Теоретичні підходи до визначення економічної сутності поняття "фінансові ресурси". *Управління розвитком*. 2014. № 10. С. 87-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_10_33

45. Слабкий Г. О., Знаменська М.А. Щодо комунікацій з перетворення

зкладів охорони здоров'я в комунальні неприбуткові підприємства. *Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології*. 2015. № 2. С. 167-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appatg_2015_2_49

46. Статистичний збірник «Бюджет України» 2021 рік. Київ. 2022 рік

47. Статистичний щорічник України за 2022 рік Державна служба статистики України. Київ. 2023 рік

48. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: навч. посіб. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. К.: Алерта, 2014. 432 с.

49. Терзі О. О. Визначення поняття "охорона здоров'я". *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2018. Вип. 51(2). С. 46-49. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_51\(2\)__13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_51(2)__13)

50. Томілін О.О., Тютюнник Ю.М., Бражник Л.В., Дроботя Я.А. Фінансовоекономічний словник – довідник. Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с.

51. Указ Президента України № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» від 12 січня 2015 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

52. Фінансовий план комунального підприємства «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади» за 2020-2022 роки

53. Фінансовий словник-довідник : [Текст] / М. Я. Дем'яненко, Ю. А. Лузан, П. Т. Савлук, В. М. Скупий та ін. ; [за ред. М. Я. Дем'яненка]. К. : ІАЕ УААН, 2003. і 555 с.

54. Худоба О.В. Державна політика забезпечення права на охорону здоров'я хворих на деменцію в Україні: механізми формування та реалізації: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Худоба Олександра Василівна ; Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків, 2020. 535 с.

55. Центр медичної статистики МОЗ України. URL: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html>

56. Цивільний кодекс України. Електронний ресурс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

57. Шкільняк М. М. Комунальна власність: становлення та проблеми

розвитку. *Інноваційна економіка*. 2016. № 11-12. С. 90-95. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_11-12_15

58. Як побороти неефективність комунальних підприємств? *Центр економічної стратегії*. 27.08.2020. URL:
<https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=wmogbl#inbox/FMfcgxwKkRMtlSfPZLWKVKjWChZRLcpg?projector=1&messagePartId=0.1>.